

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

ХИМИЯ
**ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
— година XX, 2012 — киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

46¹⁵ – 21 ноември 2018 г.

Мястото на инфрачервената термография в съвременната диагностика

Откъс от „Инфрачервена термография за диагностика на фокална инфекция“

Рая Грозданова-Узунова

Тодор Узунов

Пепа Узунова

Медицински университет – София

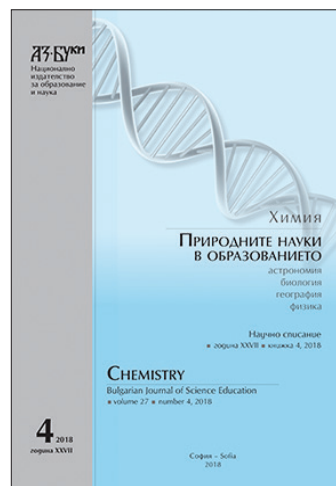
Фокалната инфекция е налична скрита инфекция, която не е достатъчно силна, за да предизвика симптом, и често пъти пациентите не знаят за наличието ѝ. По пътя на физиологичните процеси организъмът я ограничава (локализира), но при спад в имунната защита на организма (вирусна инфекция, стрес, преумора и др.) огнището преобладава локалната защита и повлиява чрез съединителната тъкан отдалечени органи и системи (сърце, бъбреци, стави, очи, кожа) (Altmann et al., 1952; Kisselova-Yaneva, 1981).

При това фокалната инфекция може да е първопричина за поява на отделни заболявания (отити, пиелонефрити, артрити, alopecia areata) или утежняващ фактор при развитието на други. Много често дори лекарите се сезират да насочат пациентите за търсене на фокална инфекция чак когато са изчерпани всички терапевтични възможности (Kisselova-Yaneva, 2000; 2001; Kisselova-Yaneva et al., 2006).

Ето защо фокалната инфекция е значим общомедицински проблем, към който интересът от страна на лекари и пациенти значително нараства и нуждата от обективна и сигурна диагностика е належаща (Grozdanova-Uzunova, 2012; Petrunov et al., 2009).

Благодарение на непрекъснатите изследвания в тази област методите за фокална диагностика търпят съответно закономерно развитие (Krastev et al., 2009). На пазара излизат все по-съвременни апарати с многообещаващи характеристики – бързина, висока прецизност, неинвазивност, информативност, обективност, възможност за контрол на ефекта от приложената терапия, профилактика на огнищните заболявания и др.

Заглавието е на редакцията

Списание е представено в
ERIH PLUS, CEEOL, EBSCOhos

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков

0887 81 27 67

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 4/2018:

LETTERS TO THE EDITOR

Милка Джиджова: с отговорност и всеотдайност към младите / *М. Добрева*

Нашият опит в обучението по астрономия / *С. Димитрова*

EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

Parametric Investigation of Optical Pulses in Nonlinear Isotropic Media / *A. Dakova, V. Slavchev, D. Dakova, L. Kovachev*

Изследване на полимерни материали с помощта на електроакустичен и вихроволтов метод / *Р. Касъров, С. Динев*

Unifying the Analytical Solutions of the Geodesic Equations in Bondi-Gold-Hoyle Universe Model / *P. Marcheva, D. Dakova, S. Ivanov*

Действие на гама-лъчите върху дезоксирибонуклеиновата киселина / *М. Вачева, Х. Стефанов, Й. Гвоздейкова, Й. Енева*

Защита от радиация / *Н. Иванова, Б. Манушева*

Сравнителен анализ на съдържащите се радионуклиди в невен и лайка / *С. Димова, Ц. Стефанова, Й. Енева, Н. Архангелова*

Some Physical Factors Influencing the Azobenzene Polymer Properties / *D. Ilieva*

Стабилност на емулсии от типа масло / вода с конюгирана линолова киселина / *И. Милкова-Томова, Д. Бухалова, К. Николова, Й. Алексиева, И. Минчев, Г. Рунтолев*

The Effect of Extra Virgin Olive Oil on the Human Body and Quality Control by Using Optical Methods / *C. Tottmann, V. Hedderich, P. Radusheva, K. Nikolova*

Инфрачервена термография за диагностика на фокална инфекция / *Р. Грозданова-Узунова, Т. Узунов, П. Узунова*

Експериментът по приложна физика при усвояването на практико-приложните знания от курсантите и студентите / *Н. Долчинков, Б. Караиванова-Долчинкова*

Електрични свойства на композитни филми от полимлечна киселина / *А. Виранова, И. Бодуров, Т. Йовчева*

PROBLEMS

Nine Hypothetical Problems for Linkage between Qualitative Analysis and Stoichiometric Calculations / *S. Ergül (Turkey)*

FROM THE RESEARCH LABORATORIES

Mathematical Modeling and Effect of Isothermal Drying on Mushroom (*Baletusphinoophilus*) / *М. Иванова, Р. Папазов, Л. Доспатлиев, Н. Катрандзиев*

В близкото минало за диагностика на фокалната инфекция се използваше електрокожният тест на Гелен, но той се характеризира с различни недостатъци – противопоказан е при кожни заболявания, затруднено приложение при по-изразена кожна пигментация, не позволява отгиференцирането и степенуването на активността на огнищата и най-важното – има субективен момент при отчитането (Kisselova-Yaneva, 2001). Инфрачервената термография е съвременен метод за безконтактна термодиагностика, който за кратко време регистрира температурата във всяка точка на тялото под формата на „термична картина“ (Grozdanova & Kisselova, 2007). Това става чрез инфрачервената камера, която представлява високочувствителна, високотехнологична апаратура, регистрираща инфрачервения спектър на излъчване на изследвания обект (фиг.1).

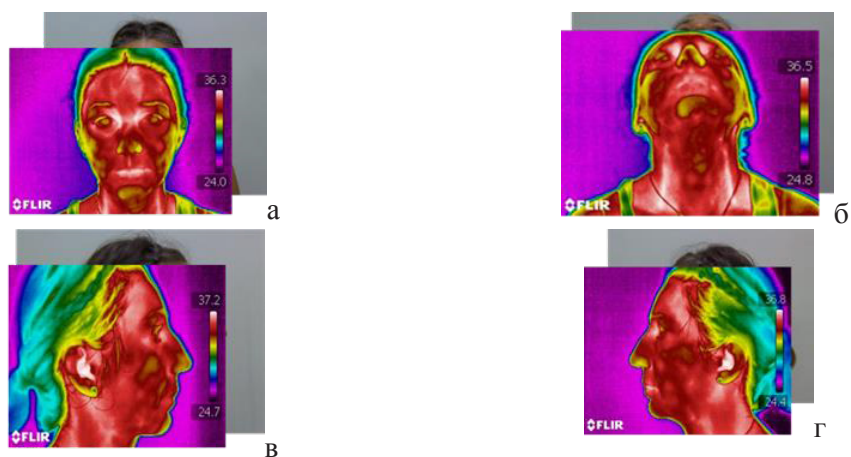
Фигура 1. Инфрачервена камера

Камерата регистрира инфрачервената светлина, излъчвана от пациента, и я преобразува в термична картина, като различните цветове отговарят на точно определена температура (фиг.2).

Изследването се провежда в съгласие с протокол за диагностика на фокална инфекция в лицево-челюстната област. То се провежда в предварително измерена на 22°C стая, като пациентите трябва да не са приемали антибиотици, болкоуспокояващи, антиалергични медикаменти, с цел да не се регистрират фалшиво негативни резултати. След 15-минутен престой за аклиматизация на пациента се правят няколко инфрачервени заснемания – първична регистрация на термичната картина на пациента, което включва няколко кадъра с фокус в областта на главата и шията (фиг. 3) и няколко кадъра с фокус извън лицево-челюстната област (торс, ръце, крака) с цел пълнота на термичното изследване (фиг. 4).

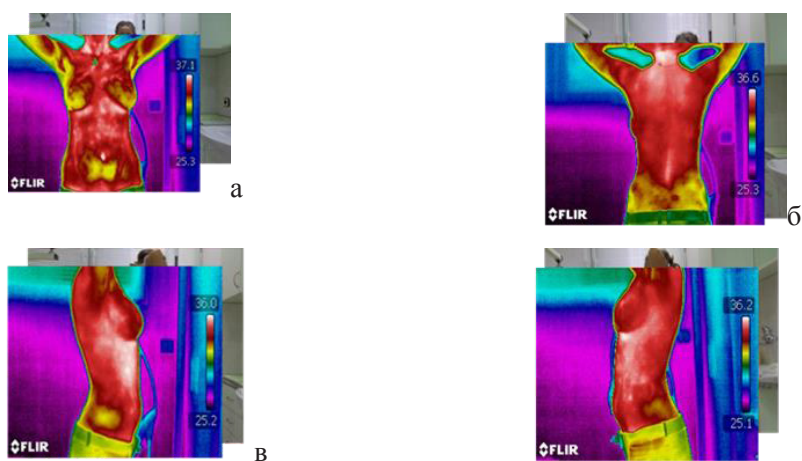

Фигура 2. Принцип на работа на инфрачервената камера

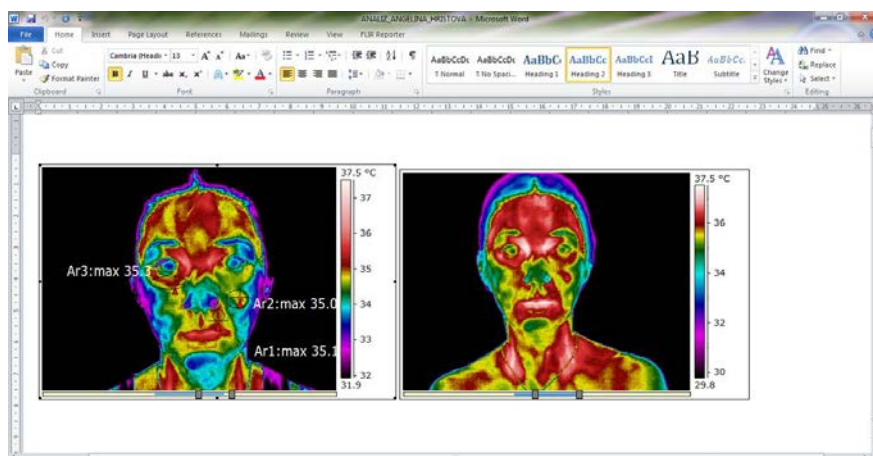

Фигура 3. Термични и дигитални заснемания в лицево-челюстната област

Успоредно с инфрачервените заснемания се правят и дигитални фотоснимки на изследваните области, необходими за постигане на по-голяма точност при анализа на резултатите и изключване на фалшиво позитивни резултати от кожни възпаления.

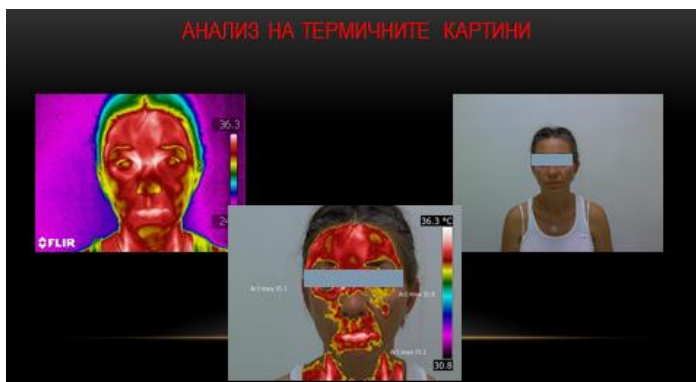

Фигура 4. Термични и дигитални заснемания в областта на торса

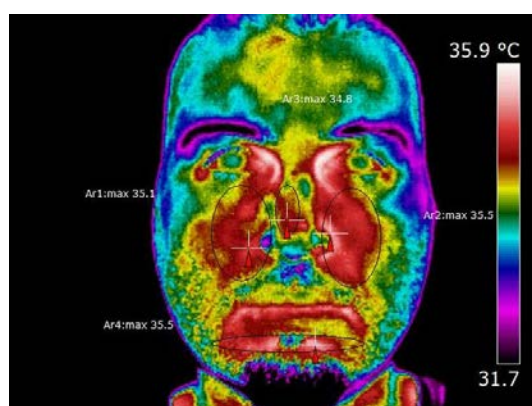

Фигура 5. Компютърен анализ

След обстоен компютърен анализ се отдиференцират налични огнища и степента им на активност (фиг.5). Тъй като камерата е много чувствителна, се регистрират всички налични инфекции, дори те да са много слаби. Чрез дигиталните образи и прецизното им наслагване върху термичните изключваме кожните възпаления, за да не бъдат изтълкувани като огнища в дълбочина (фиг. 6).

Фигура 6. Наслагване на термични и дигитални образи

Фигура 7. Фокална инфекция с произход от максиларните синуси

Така разработеният протокол дава възможност за много прецизно поставяне на диагноза и откриване на активна фокална инфекция, която не дава клинични симптоми, но уврежда тъкани и органи не само в съседство, но и на дистанция.

Колкото по-рано се диагностицира такова огнище, толкова е по-вероятно промените да са обратими.

Едно от предимствата на инфрачервената термография е и възможността за скрининг на цяло тяло. Така се регистрират огнища и извън лицево-челюстната област, които се срещат с голяма честота и недоизследването им води до наличието на т.нар „неизяснени случаи“.

Инфрачервената термография има редица предимства: (а) диагностичен метод без контраиндикации; (б) безконтактен, неинвазивен и безболезнен метод; (в) пестни време; (г) диагностицира отклонения още на ниво функция (ранна диагностика); (д) намален риск от фалшиво положителни резултати при пациенти с кожни възпаления поради разработване на специфичен протокол; (е) добра информативност и възможност за сравнение; (ж) директен електронен трансфер на данните и възможност за прецизен софтуерен анализ на регистрираните данни.

Ето защо инфрачервената термография няма аналог във фокалната диагностика и като съвременен обективен метод за регистриране на огнища се отличава със своята прецизност. Софтуерният анализ на регистрираните данни, директният електронен трансфер на резултатите, даващ насоки за търсене на огнища в целия организъм при неизяснени случаи, определят важното място на инфрачервената термография в съвременната диагностика на фокалната инфекция.

Пълния текст четете в „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 4

Методически похвати в сугестопедията

Откъс от „Сугестопедия: как да разкрием резерви в процеса на чуждоезиковото обучение“

Галя Матева

Технически университет – София

В тази статия тезата за холистичната природа на сугестопедичната учебна система ще намери своето по-нататъшно развитие в основополагащите условия (според Лозанов *condicio sine qua non*) за любов, свобода и престиж, в единството на принципите и методическите похвати в сугестопедията, както и в концепцията за развитие на комплексни резерви у обучаемите. В по-конкретен план, статията ще дискутира какви методически средства, с какъв тип преподавател и какви резултати се стреми да постигне сугестопедията на базата на своето разбиране за целостта на личността и процеса на учене. Тя също цели да анализира гали и как тези резултати се проявяват на резервно ниво, дали са съвместими с комуникативното направление в съвременното чуждоезиково обучение и дали те наистина добавят принадена стойност, както се твърди в редица източници.

„Мозъкът не може да приема огромна по обем информация без любов, нито да мисли творчески без свобода. Това е капанът на природата“ (Lozanov, 2009: 65). Според Лозанов всички принципи на сугестопедията могат да бъдат задействани само ако присъстват *любов, свобода и висок престиж* на учителя в педагогическата комуникация (Lozanov, 2009: 56). Един учител не може да отключи резервните възможности на своите ученици, ако не ги обича истински и не вярва в техния потенциал за учене и развитие. Чрез силата на словото, както и чрез комуникативните сугестивни средства, учителят дава множество сигнали за своята любов и гради трайни отношения на

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Списание се реферира и индексира в Web of Science: Emerging Sources Citation Index

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.com

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 3/2018:

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Комуникативното поведение на събеседника в експанзията на диалогичната единица / *Донка Мангачева*

F2 Transition Measurement in Bulgarian Adults who Stutter and who do not Stutter / *Gergana Padareva-Ilieva, Dobrinka Georgieva*

МЕТОДИКА

Сугестопедия: как да разкрием резерви в процеса на чуждоезиковото обучение / *Галя Матева*

ЕЗИК И КУЛТУРА

La narrativa cartográfica de Antonio Muñoz Molina en los Misterios de Madrid y la Noche de los tiempos / *Arantxa Fuentes Ríos*

ВСТЪПИТЕЛНА ЛЕКЦИЯ

Българският „maître de langues“ / *Димитър Веселинов*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Ролята и значението на италианските научни издания при формирането на фонда на Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ / *Анна Ангелова*

ХРОНИКА

„Език свещен...“ и езикова културна памет / *Мариана Георгиева*

Доц. Илиане Владовой 80 лет / *Валентина Аврамова*

II Международният младежки форум „Моя инициатива в образованието“ в Варне / *Галина Шамонина, Раиса Богданова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Градината с дървото, което се разклонява: Вавилонски отклонения на Ирена Кръстева / *Владимир Сабоурин*

Втора международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти / *Миглена Христова*

взаимна подкрепа и доверие. Тези отношения наподобяват модела майка – дете и ученето на чужд език става в условия, близки, макар и не идентични, на тези при изучаване на родния език.

Можем да се опитаме да интерпретираме *общата* от гледна точка на сугестопедичното езиково обучение като:

– искрена любов и грижа към всеки обучаем в синхрон с неговата индивидуалност за развитие на комуникативно-езиковите му умения и цялостна личност;

– любов, свързана с искрена вяра на учителя в по-високите способности за овладяване на език от всеки ученик;

– любов, свързана с взаимното уважение ученик – учител, както и ученик – ученик и намираща израз в активните взаимодействия и ползотворна групово работа в процеса на чуждоезиково обучение;

– любов на всеки сугестопедagog към преподавателската професия и нейната висока социална и хуманна мисия за възпитание в дух на опознаване и разбирателство, на взаимно обогатяване на различни култури и личности, носещи различни модели на мислене и светоусещане.

Свободата, от своя страна, е тясно свързана със същността на внушението като възможност, която се предоставя на обучаемия за избор измежду множество стимули, постъпващи едновременно на съзнавано и парасъзнавано ниво. Изборът на въздействия, както и тяхното рационализиране, зависят от индивидуалните потребности и интереси, от степента на умствено и емоционално развитие, както и от специфичните антисугестивни бариери на личността. В такъв смисъл, свободата е богатство от въздействия и право на избор, но също така и правото да изразиш своите мисли и чувства по неповторим начин, да проявиш креативност. Чувството за свобода се характеризира със спонтанност, но в същото време то се реализира в сугестопедията в рамките на организиран и добре насочен учебен процес. Свободата, от гледна точка на чуждоезиковото обучение, може още да разглеждаме като:

– освобождаване от страхове и безпокойство, свързани с изучаването на един нов език (десугестивна сугестия);

– освобождаване от обществената сугестивна норма, която задава параметрите на това как и колко може да усвоим от езиковите знания и умения за даден етап;

– свободата на обучаемия да изгражда своята нова роля и характер чрез творчески разкази, чрез множество ситуации, в които взаимодействия с останалите персонажи на чуждия език;

– свободата на преподавателя да изгради своята собствена роля, да участва творчески в създаването на учебни материали, сам да твори конкретните учебни дейности и техники;

– свободата на учителя да адаптира всеки един от езиковите курсове към индивидуалните особености и потребности на курсистите и групата, като цяло;

– възможността, която се дава на всеки обучаем, да избира в рамките на глобалния урок, на големия обем от информация тези граматически и лексикални единици, които съответстват най-добре на неговите интереси и потребности;

– възможностите, които дава единството на глобално-парциалните и художествено-комуникативни-

ме методически похвати за съзнателен избор от учещия на точния път за обучение и само-обучение съобразно неговата индивидуалност.

Третият фундамент, на който се градят всички принципи и методически похвати в сугестопедията, е авторитетът или *престижът на преподавателя*. „Информационната стойност на думата се променя според нейния източник. Слово, произнесено от източник с голям авторитет, носи по-голямо количество информация“ (Lozanov, 1971: 202). Това има директно отношение към количеството и качеството на запазената информация. Правени са експерименти, които недвусмислено посочват важната роля на авторитетния източник за ефективно запаметяване на подаден учебен материал (Lozanov, 1971: 203 – 208; 2009: 104 – 105).

Кои са някои от най-важните умения и черти на характера, с които се отличава авторитетният преподавател по чужд език в сугестопедията?

Наред с общите методически умения се открояват и специфични *умения, притежава-ни от квалифицирани и опитни сугестопедогози* (Lozanov, 2009: 195 – 197).

– Умения да се използват релевантни и нерелевантни периферни перцепции при представяне и разработка на учебната информация.

– Уменията да се прави преход от глобалната единица към съставящите я езикови и съдържателни компоненти и обратно към целия текст.

– Уменията да се планира учебно съдържание за активно и пасивно усвояване и да се реализират преходите между тях.

– Уменията да се контролират гласът и формите на невербално поведение.

– Уменията да се използват изкуството, системата от песни, от игри и смях в учебната работа.

– Уменията да се променя интензитетът на учебна работа в съответствие с изискванията на златното сечение, и др.

Изследване, базирано на мненията на екипа от опитни преподаватели, работили дълги години в НИИ по сугестология, потвърждава наличието на горепосочените умения (Mateva, 1997: 59). То добавя още някои специфични умения и стилове на преподаване, отнасящи се до:

– работа с дълги, тематично насочени текстове, свързани в обща фабула, и способността да се импровизират учебни задачи и дейности върху тях;

– поднасяне на лексикални, граматични и страноведски единици на големи информационни порции с цел да се предизвикат потенциалните възможности на обучаемите и да се ускори обучението;

– учене и преподаване в състояние на релаксирана концентрация, без да се чувстват напрежение, умора или отегчение;

– преподаване на чуждия език предимно като средство за обмен на информация, чувства и отношения, като средство за изграждане на ползотворни контакти в групата;

– използването в значителна мяра на позитивни стимули (одобрение, похвала, окуражаване) и поддържане на постоянна обратна връзка с обучаемите;

– поддържане на непрекъсната ролева игра по време на курс с цел да се премахнат психологическите бариери и да се насърчат социалните взаимодействия.

Тези умения се съпровождат от специфични *черти на характера*, които също в голяма мяра съдействат за авторитетното присъствие на сугестопедичния преподавател в час. Същото проучване посочва, че изследваната група от преподаватели открояват по важност следните свои личностни характеристики (Mateva, 1997: 60): търпелив; деликатен и тактичен; ведър и усмихнат; силно чувствителен и емпатичен; артистичен и емоционален; знаещ; отдаден и усърден; много добър психолог и комуникатор и др.

Интересно да се отбележи е, че самите обучаеми във въпросници за обратна връзка оценяват в същия дух своите сугестопедични преподаватели като (Mateva, 1997: 64): изключително отдадени; невероятно толерантни; спокойни и релаксирани; високо квалифицирани и опитни; артистични; с превъзходни комуникативни умения и др.

Обсъждайки най-характерните умения, стилове на преподаване и черти на характера на авторитетните сугестопедични преподаватели, стигаме по естествен начин до комплекса от *психологически, дидактически и художествени средства*, използвани от тях в учебната комуникация (Lozanov, 1975, 1978, 2005, 2009). Всички те в своята съвкупност ни посочват пътища за отваряне на потенциалните резервни възможности на изучаващите чужд език.

Като система, произлизаща от психотерапията, сугестопедията поставя на първо място комплекса от *психологически средства, прийоми и техники*, които трябва да владее всеки един преподавател. Тези средства отразяват психо-физиологическата основа на сугестопедията, *принципа на единството на съзнавана и парасъзнавана дейност, на централни и периферни перцепции* у човека. Те се отнасят до вербални и невербални аспекти на обучението, както и до синхронизирания първи и втори план в поведението и организацията на работа на учителя.

Първият план засяга методическите изисквания за компетентна предварителна подготовка на всеки момент от преподавателската работа за оптимално съчетаване на

планирани и импровизирани дейности. В сугестопедията подготовката води до уеломото оркестриране на учебния процес, така че той да се възприема през цялото време като едно възбудящо комуникативно преживяване, т.е. всяка учебна задача да носи комуникативно значение и мотивация. За целта при поставяне на задача, при преминаване от един в следващ етап се обмислят и използват изрази, които сигнализират естествени актове на общуване и които не налагат, а загатват дейности в общата комуникативна рамка на урока (напр. „тази фраза ми напомня за... нека си припомним какво още казва нашият персонаж за...“, а каква беше песента, която обича, а какво граматично време беше използвано там...“). Вербалното поведение на учителя изисква ясна артикулация, точна формулировка на учебните инструкции и обяснения, но едновременно с това сугестопедията проявява специално внимание към използвания лексикон и неговото положително емоционално въздействие. В Института по сугестология съществуваше пълно табу за използване по време на курс на думи като „умора“, „трудно“, „глупав“, „лош“ „ужасен“, а се насърчаваше използването на изрази, насърчаващи всяко едно комуникативно постижение. Похвалите, като важен емоционален стимул, се използват внимателно, те са градуирани (от „добре“ до „прекрасно и фантастично“, от „разбира се, че можеш“ до „брилянтно постижение“) и често се съпровождат с изразяване на радостна изненада от страна на учителя.

Еднакво важен е **вторият план** в сугестопедията, който започва от начина на обличане на преподавателя, от нюансите в гласа и поведението му и стига до организирането на сугестивните средства и периферните перцепции за по-бързо овладяване на езиков материал. В Института по сугестология съществуваше специален „грес код“, който изискваше полуофициално облекло на преподавателя в час, а по време на концертен сеанс – и неофициални грехи. Дълго време се забраняваше носенето на панталони от жените преподаватели. Спазваше се правилото за установяване отношения на „дистанционна близост“ както в чуждоезиковите курсове, така и при професионалното общуване въобще. Разбира се, сега облеклото и общуването придобиват все по-неформален характер в съвременните сугестопедични курсове, но въпреки това облеклото и стилът на комуникация на преподавателя остават много важен фактор за неговия авторитет, сигнал за неговите естетически и етически норми и ценности.

За същина на психологическите методически средства се счита уеломото боравене със сугестивните неспецифични комуникативни средства, и особено с периферните перцепции. Използването на гласа за решаване на комуникативни педагогически задачи изисква подготовка и опит. Различна височина, различни интонации, различен ритъм и темпо се прилагат за начало, приключване на дейност, за езикови обяснения, за преминаване от един в друг етап. Поправянето на грешките също изисква по-специално интонироване – най-често това се прави с тихи нюанси на гласа, ясна артикулация и акцент върху правилната форма, без да се прекъсва комуникацията. Целенасочено използване на гласа като инструмент на преподаване винаги е свързано с умерено жестукиране, с поддържане на очен контакт с отделни курсисти и групата, като цяло. От не по-малко значение са останалите неспецифични комуникативни средства – запазването на игровия детски дух, реализирането на граматически и лексикални задачи на втори план в процеса на комуникация, създаването на състояние на едновременна психическа релаксация и умствена концентрация по време на цялостното обучение.

Добре овладеният втори план в поведението на учителя включва и целенасоченото използване на периферните перцепции на обучаемите за усвояване на граматични, лексикални и орфографски модели. Тук преподавателят се опира на специфичното разположение на текста в учебника, а също така на специално създадените и художествено оформени табла с лингвистична информация. Последните се възприемат първоначално само периферно, без да се привлича вниманието върху тях, а по-късно в строго определен момент езиковите модели се изчитат, обсъждат и свързват със ситуацията в учебника. Във всички случаи се търси оптимумът в начините и количеството на поднасяната периферна програма (Lozanov, 1975: 1 – 12).

Като обобщение, можем да кажем, че психологическите средства синхронизират всички компоненти на първия и втория план на учебната комуникация и тяхна крайна цел е да въздържат доверие, да свалят барьерите, да създадат оптимални условия за развитието на потенциална комуникативна умения при овладяване на чужд език.

Дидактическите методически средства имат пряко отношение към създаване на учебните програми и материали, както и към начините за тяхното въвеждане, разработка и творческо приложение. Учебните програми и материали за различните нива и типове курсове се характеризират с преобладаващо тематичен и комуникативно-функционален характер. Макар и цялостно фокусирани върху съдържанието на действието, те системно отразяват и основополагащия фонетичен, граматичен и лексикален „строителен материал“, което им придава интегрален характер.

На първо място, това, което съществено отличава учебните материали от масовата

практика, е *углемяването на учебните единици в т.нар. глобални уроци на базата на принципа „многократно повишаване на входната информация“* (Lozanov, 2009: 59). В контекста на чуждоезиковото обучение това са отделните действия в рамките на учебника-пиеца с обща фабула и герои. В зависимост от нивото всеки един от уроците (граматично действие) е построен около централни и периферни граматически единици, около лексикални единици с различна честотност и степен на употреба. С понятието единица обозначаваме представянето на граматичните явления чрез цялостни парадигми, а лексикалните – чрез тематично свързани думи, колокации и фрази, и едните, и другите винаги включени в житейски ситуации. На второ място, големият обем на учебната информация предполага открояването на ниво учебник и учебна програма на *единици за активно и пасивно усвояване* за всеки един от етапите на обучение. Поради този факт обичайно явление е активните единици в рамките на отделен курс да отразяват изискванията на определено европейско ниво, а пасивните единици да обхващат отделни езикови явления от по-високи нива, така както изисква фабулата на учебника. Както структурирането на учебното съдържание, така и методите на обучение осигуряват фази на рециклиране и преход на пасивно в активно и обратно. Дидактическите методически средства са *в пълен синхрон с принципа на цяло – част и част в цялото*. На ниво структуриране на учебните материали подходът към частта се реализира в изваждане на прегледен план в глобалния урок (чрез специфични визуални маркери) на отделни ключови думи и важни граматически структури.

На ниво преподаване и учене дидактическите средства намират приложение първо в етапа на въвеждане на новата информация, когато целият глобален урок се представя, като се изчита на фона на класическа музика. За да не се губи връзката цяло – част, със специална интонация преподавателят откроява отделни думи и структури. Той владее техниката да въведе цялостния комуникативнонасочен разказ и да акцентира в същото време върху дискретни единици, включително отделни звуци и звукосъчетания. От гледна точка на процеса учене, обучаемият е насърчен спонтанно да запамести цели фрагменти от текста и в същото време да забелязва отделните езикови компоненти.

Дидактическите методически средства се прилагат активно и в етапа на разработката. Първоначално учителят умело работи с части от текста с акцент върху разбирането на отделни параграфи, ситуации, изречения и думи. В същото време, той привлича вниманието на обучаемите и заедно се анализират ключови граматични и лексикални структури, в игрова форма се правят субституции и трансформации, но винаги лингвистичният анализ е подкрепен от контекста и комуникативната рамка. На базата на житейски, богати на съдържание текстове последователно се минава към репродуктивни и продуктивни форми на разработка, които винаги протичат на дискурсно ниво. Това е особено видно на етапа на творческата разработка, когато учещите сами създават разкази и диалози, участват в тематични дискусии, правят трансфер на знанията и уменията в нов контекст, което дава силен стимул за развитие на говорните комуникативни умения.

Дидактическите методически средства са тясно свързани с *художествените средства* в сугестопедията. Последните, от своя страна, отразяват основополагащите *принципи за приложение на изкуството, естетиката и нормите на златното сечение* в учебния процес. Художествените средства, чийто генезис се намира в най-доброто от човешката музикална и живописна класика, носят със себе си невероятно богатство от чувства, хуманни идеи и внушения, периферни перцепции и позитивни стимули. Приложението на тези средства намира ярък израз в интеграцията на форми на изкуство във всички етапи на учебната комуникация – от дизайн и представянето на новия материал до неговото творческо приложение в комуникативни ситуации. Кои са тези форми на изкуство, които преподавателите са обучени да прилагат с педагогическа цел, така че във всеки момент да спазват също така *закона за интегралната мозъчна дейност*, да хармонизират емоционалната и рационалната природа на човека?

Както беше отбелязано, терминът „сугестопедично изкуство“ беше въведен след дълги години на изследователска и практико-приложна дейност (Gateva, 1981; 1991). След експерименти с повече от 100 произведения на класическата музика и 150 произведения на живописта се стига до отбрани шедьоври, които според техните особености се използват в начално или напреднало ниво, в курсове за възрастни или деца (Gateva, 1981: 382 – 404).

На ниво учебни материали художествените средства намират ярък израз в замисъла и реализирането на учебника-пиеца с неговите действия, или казано на методически език – с неговите глобални уроци. Подробните изисквания за съставяне на сугестопедичен учебник ще бъдат обект на изследване в отделна публикация, но тук е важно да споменем умението на автора преподавател да сътвори, на първо място, лека, занимателна художествена фабула, която дава възможност за развитие и развръзка, и най-вече създава поредица от реалистични и типични ситуации, в които може по запомнящ се начин да се представят високочестотни и употребими граматически и лексикални единици. Изборът и описанието на действащи персонажи е също от съществено значение, тъй като това дава стимул за близане в роля, за

създаване на естествени информационни празнини (information gaps) и естествено желание за общуване.

На следващо място, преподавателят овладява майсторството да използва класическа музика, да обедини музикални и говорни интонации в единно цяло при първото представяне на всеки глобален урок. Музиката е особено „подходящ носител“ за внасяне на информация (Lozanov, 1975: 3 – 12). Трудността при първото изчитане на урока идва много често от това, че естествените говорни интонации на чуждия език трябва да се подчинят на темпото, динамиката и ритъма на музиката. Съдържанието на текста също така може да контрастира на места със съдържанието и настроението на музикалната част, но именно контрастите, многоплановостта в изпълнението на рецитиращия преподавател и концертното изпълнение създават условия за неусетно и бързо запамятване на части от текста. Второто изчитане на текста представлява по-малко предизвикателство, защото едновременно с дълбоката и спокойна барокова музика то възстановява естествените интонационни и ритмични модели на чуждоезиковия текст. Произведения от музикалната класика и предкласика се използват също така като тих фон при изпълнение на различни дейности по време на разработките на новия глобален урок – изпълнение на мнемонически задачи, четене наум с някаква откривателска цел, писане на кратки бележки, имейли и т.н. С откъс от класическа музика започва и завършва учебният ден и час.

По време на въвеждане на нов глобален урок, по време на разработките в сугестопедията се използват откъси от поезия, класически и популярни песни, които включват по естествен начин целеви езикови структури. Прилагат се още и т.нар. „гидактични песни“ – това са специално композирани кратки песни с олекомена музикална мелодия и текст, които съдържат повтарящи се граматични структури. Тези песни са особено полезни в началните степени на обучение при представяне на спомагателни, модални глаголи и простите времена. По време на разработките се използват целенасочено и картините от учебника, както и вече споменатите художествено оформени граматични табла за периферно възприемане на структури и словоформи преди тяхното осмисляне.

От художествените средства най-голямо значение за реализиране на комуникативния потенциал на сугестопедията има ролевата игра в многообразието от нейните форми и проявления. Всеизвестно е, че в сугестопедията всички обучаеми и учителят приемат нова роля и променят напълно или частично своята идентичност. Всички те доразвиват своята роля в рамките на курса, като добавят по-къси или дълги разкази за своето ново семейство, дом, град, професия, пътувания и др. Особеното е, че тази ролева игра има непрекъснат характер (Mateva, 1997) и че освен избрания основен характер обучаемите влизат в ролите на персонажи от учебника, както и в роли, създадени от нови ситуации по време на разработките. Всеки курс създава своя неповторима реалност, която служи за естествен катализатор на комуникативните взаимодействия.

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 3

Ежедневните ритуали на честта

Откъс от „Social History as Revealed by Gesture: Changing Eighteenth-century Styles of Meeting and Greeting“

Penelope J. Corfield

Professor Emeritus – Royal Holloway, University of London,
and Visiting Professor – University of Newcastle, UK

It is hard to find good evidence about fleeting day-to-day routines, on which people rarely comment, either today or in the past. Yet the task is not impossible. This essay focuses upon interpersonal greeting styles in Britain during the long eighteenth century, which is generously defined as stretching from the late seventeenth to the mid-nineteenth centuries. As will be seen, a fascinating process of interlocking change unfolded. On the one hand, there was a slow adaptation in old forms of politeness, which traditionally entailed saluting with the hat (for men) and curtsying (for women). Those gestures were shifting into a speedier, more casual style. Yet, simultaneously, a historically new style of greeting was emerging alongside, in the form of the egalitarian handshake. These shifts gave people options – and made choosing the most appropriate style of greeting into a social performance art.

There are, however, many classic problems for historians in detecting such transformations. The fleeting nature of gestures make them particularly elusive, as acknowledged both by the eighteenth-century founders of gesture-history and by later successors. In particular, it is tricky to date gradual changes and to differentiate long-term trends from temporary fashions.

People in their private letters and diaries only rarely mentioned such apparently trivial things as how they met and greeted others. Novelists writing about daily life tended to focus upon significant actions and conversations. Furthermore, they had no obligation to be completely accurate. Nor did autobiographers. They wrote what they pleased; and their memories were selective and hard to check. Similarly, paintings or drawings of individuals in relationship to others, in group portraits, were characteristically stylised and artificially posed. (The same qualification applied to early photos).

Above all, prescriptive etiquette manuals and conduct books were socially conservative. They were frequently reprinted over the

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

*Списание то се реферира
и индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index*

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 3/2018:

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Social History as Revealed by
Gesture: Changing Eighteenth-
Century Styles of Meeting and
Greeting / *Penelope J. Corfield*

Престъпление или просвещение?
За творчеството на маркиз
Дьо Сад / *Любомир Кръстев*

Немските военнопленници в
ГУЛАГ и значението им за СССР /
Христина Павлова

Военновременна София и подготовката за въздушна отбрана (пролетта на 1941 г. – лятото на 1943 г.) / *Радослава Масларска*

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Северна Тракия – случаи на миграции и депортации през XV – XVII в. и техният исторически контекст / *Дамян Борисов*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТТА

Археологически резервати и археологически музеи in situ в България. Поява и историческо развитие / *Даниел Иванов*

ПОДХОДИВ ПРЕПОДАВАНЕТО

Обучението по история в българските неделни училища в чужбина – проблеми и перспективи / *Валентина Александрова-Кирова*

ХРОНИКА

Постоянен международен изследователски семинар по интелектуална история / *Нина Христова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Едно ново изследване за многообразните взаимодействия между Австро-Унгария и Балканите / *Людмил Спасов*

years without amendment, which meant that, even if accurate when first published, such guide-books quickly became out-of-date and repetitive. As a result, tracing an accurate history of manners from conduct books is as misleading as analysing the realities of driving in Britain by reading the handbook to the *Highway Code* – and the *Highway Code* does at least have official government status.

Nonetheless, despite these cautions, the theme of interpersonal greetings can be studied by putting many fragments of evidence together. They can be tested by comparing one account with another. And all can be cross-checked in the light of observations from particularly sharp-eyed foreign visitors.

Traditionally, polite gentlemen were expected to send social signals by means of their visible headgear. In the case of men, hats were to be removed with something of a flourish, when greeting social equals and, especially, when encountering those above them in terms of social status. This technique was known as 'Hat Honour'. It was also used as a means for men to demonstrate respect for ladies, who were not necessarily ranked above them but who were deemed deserving of their chivalrous acknowledgement. In such encounters, the hat stands as proxy for the head, at the apex of the body. Lowering either the hat or head (or both) before another individual indicates polite submission from the 'lower' person to the 'higher'.

An advice manual like *The Rudiments of Genteel Behaviour* (1737) gave precise instructions as to how, theoretically at least, gentlemen should use their hats in greeting. Their manner should be easy, with the eyes directed at the person receiving the compliment:

The right Arm must rise to the Hat with moderate Motion sideways ...; and whilst taking it off, let the Look and Action be complaisantly address'd to the Person to whom the compliment is intended; the left Arm should fall neither backward nor forward ... but gently by the Side, ... and holding the Glove in an easy, careless Manner.

Too much ostentation would appear obsequious. But too abrupt a gesture might seem rude. Getting it right was a potential source of anxiety, as the diarist Samuel Pepys found in 1660. When walking in London's fashionable Pall Mall, he passed the Duke of York, the king's brother, who was also Lord High Admiral. Pepys, as a naval civil servant, duly saluted his social and administrative 'superior'. The Duke, however, sent a footman running after Pepys to check his identity. 'What his meaning is, I know not', confided Pepys to his diary, 'but was fearful that I might not go far enough *with my hat off*'. Had he inadvertently snubbed a royal duke?

Such considerations were most perplexing in casual encounters, whereas upon formal occasions the etiquette was usually clear. In principle, a king always remained hatted, while all other men uncovered in his presence. (Ambassadors from foreign monarchs were exempt from this rule, as they represented fellow royalty). Yet, upon occasion, even a king might doff his hat. When visiting one celebrated schoolmaster Dr Richard Busby, Charles II was said to have removed his hat to show the students that the schoolmaster was king in his own schoolroom.

Flouting these intricate conventions was sometimes done by mistake. Or it could be done as a social statement. A number of religious radicals refused to take their hats off to people conventionally regarded as their social 'superiors' as a point of principle. They believed in the spiritual equality of all true believers. In seventeenth- and eighteenth-century Britain, it was the Protestant denomination of Quakers, known as the Society of Friends, who were the most consistent in refusing hat honour. (It was on the basis of that social egalitarianism that the Quakers were also among the earliest campaigners to oppose the eighteenth-century slave trade and the institution of slavery).

Individuals needed some personal courage and/or social obduracy to stand outside the accepted conventions of polite manners. But some people were bold enough to do so. And such variations gave scope for others to adapt or adjust their own behaviour too.

Fig.1 Detail from James Gillray's satirical print *Affability* (1795), showing a bonhomous King George III, dressed informally in country-farmer style, invading the personal 'space' of an unnerved agricultural labourer,

Even in the most formal systems of etiquette, it was open to the highest-ranked person to relax the conventions from time to time: either to show favour to one individual or to provide light relief from oppressive ceremonial. Sustaining high rank in the eyes of the world thus also required judgment, mixing some spontaneity amidst the grandeur. In his prime, King George III of England was known for his cheery greetings (*'Hey! Hey! Hey!'*) on informal occasions. It was a mannerism which could disconcert his startled subjects, as James Gillray noted in his satirical print *Affability* (1795). When visiting a small coastal resort in rural Dorset, the King shed some of his grandeur. The men he encountered, however, took off their hats, whilst George III still wore his.

Over time, therefore, styles of greeting were open to adjustment, especially in changing circumstances. In eighteenth-century Britain there was a slow shift towards greater simplicity in everyday salutations. That trend can be understood as the country was becoming increasingly commercialised, urbanised, and then industrialised. People began to favour quicker, less elaborate styles of greeting, as they experienced a growing number of fleeting contacts. It was not always easy to calculate at a glance who outranked whom. It made sense, therefore, to streamline manners. A deep bow and removal of the hat was being replaced by a slighter inclination of the upper body and a nod.

On a visit in 1810 – 1811, for example, the American Louis Simond commented that, while people in London were civil in responding to his enquiries, they did not remove their hats, as was done in Paris. Instead 'a slight inclination of the head, or a motion of the hand, is thought sufficient'.

Equally, lower-class men giving a mark of respect to their social 'superiors' gave a slight pull to their caps. Or, if

hatless, they tugged their forelocks or simply raised a hand to the head. In the military context, this gesture was codified into the army salute. During the eighteenth century, each regiment had its own custom as how it was done. Only in 1917, amidst mass warfare, did the British army decree that military salutes should thenceforth be made with the right hand, not the left. And that standardised form came to stay.

In the case of interpersonal greetings made by women, there was a parallel eighteenth-century shift from great ceremony to a simpler, more streamlined style. Female bonnets were often elaborate articles of clothing, not to be removed in a hurry (even in church). Instead, traditional custom required a woman to sink her upright body downwards, whilst holding her skirts out wide in a show of deference and slowly bending her head. It was a manoeuvre that took long survived at court and at formal events in smart society.

Gradually, however, the deep curtsy was giving way to a quick, little bob, usually accompanied by ducking the head. One rare personal reference to changing styles of greeting appeared in the posthumously published autobiography of Elizabeth Ham. She was the daughter of a Dorset yeoman farmer, of middling status. Writing of her youth in the 1780s, she recollected that: 'I used to curtsy to all the fine-dressed ladies that I met, till told not to do so by the nurse-maid, with whom I generally walked out'. Such behaviour marked her, in her later adult memory, as 'a little rustic, uncouth child'.

Of course, Elizabeth Ham's account was retrospective and cannot be directly checked. It is interesting, however, on two grounds: firstly, for her memory of the nursemaid advising the child about 'proper' behaviour. That process indicated that live-in servants were often sensitive about their employing family's self-presentation, and were attuned social conventions. Secondly, Ham clearly implied that the changing style of salutations was being led by Britain's growing towns and copied more slowly in the countryside. Her point fits with other contemporary evidence teasing 'country bumpkins' about their slowness to follow urban fashions, thus tending to authenticate Ham's account which was much preoccupied with questions of status.

Viewed simply, this slow transition from formal ceremony to a more casual greeting style might be described as a simple shift from 'pre-modern' to 'modern' manners. Yet, in fact, the trend was by no means so straightforward. There was change within change.

Innovation was signalled by the advent of the egalitarian handshake. Again, the change was gradual and patchy. In commercial dealings, a handshake was long known as a mode of confirming a deal. The giving of one's hand was also a personal pledge, as customary when giving one's hand in marriage. It sealed a compact of trust between equals, whilst still retaining a certain physical distance between them.

Graphic illustrations of the handshake are very rare to find in eighteenth-century paintings and drawings. Yet the emblem of linked hands was well known as signifying mutuality. It was often used by benefit societies and early trade unions. In addition, one eighteenth-century London Fire Insurance Company was

Fig.2 Lead wall-mark no. 77903, issued by the Hand-in-Hand Fire Insurance Company (1758),

named as the Hand-in-Hand, and used the reassuring image of two clasped hands on its lead wall plaques, affixed to the insured property.

Shaking hands began to spread in eighteenth-century Britain, initially between urban men with shared commercial backgrounds. Styles varied from the gentle touch, to the firm grip, to the grip with elbow-hold, and the secret alignment of the fingers between members of a Masonic Lodge (the first Grand Lodge in Britain being founded in 1717). In addition, the handshake spread in the commercialising and relatively less formal North American colonies. After 1776, too, it became a standard republican greeting between free citizens of similar social standing. Thus it was not used between masters and slaves.

Not everyone approved of the relative informality of this new style. Frances Trollope, who shared her novelist son Anthony Trollope's interest in social mores, declared in 1832 that the American habit of universal handshaking between men and women was too 'forward'. Some also complained that the intimate touch of palms was unhygienic, especially if adopted by the masses, who were unkindly known as the 'great unwashed'. Thus there was often uncertainty as to

whether to offer a hand in greeting to someone of markedly different class background.

Nevertheless, the habit began to spread in Britain, not only among men but also, to an extent, between men and women. A literary example from Jane Austen's *Sense and Sensibility* (1811) confirmed that development. The impulsive Marianne Dashwood is shown as an advanced young lady, who does not seek to conceal her romantic sensibilities, even in a crowded London party:

She [Marianne] started up, and pronouncing his name in a tone of affection, held out her hand to him. ... [Her erstwhile admirer, John Willoughby, approaches and mutters something inconsequential]. Her face was crimsoned over, and she exclaimed in a voice of the greatest emotion: "Good God! Willoughby, what is the meaning of this? Have you not received my letters? Will you not shake hands with me?" He could not then avoid it, but her touch seemed painful to him, and he held her hand only for a moment.

Here Willoughby did just brush Marianne Dashwood's fingers. Yet his abrupt behaviour signalled his callous change of heart. His social discourtesy was clear to all. Indeed, a refusal to accept someone's outstretched hand is always interpreted as a public snub.

Another literary case occurs in *North and South* (1854/5). Elizabeth Gaskell's well-bred heroine Margaret Hale, internally exiled from Hampshire to Manchester, is initially taken aback when the Mancunian businessman John Thornton offers, in 'the frank familiar custom of the place', to shake her hand. She was unprepared for his gesture and responded with a cool bow, making him think her 'proud' and 'disagreeable'. It was a small incident, indicating the uncertainties in the couple's early relationship. They embodied the contrast between the fast-paced industrial 'North' and the slow customs of the rural 'South'. In their case, however, the gulf was eventually bridged by mutual love.

Given that unrelated young men and women of middle- and upper-class backgrounds did not often touch hands, it was not surprising that some erotic tension was attached to a couple's first handshake. One of the few places for such intimacies to occur respectably was in the ballroom, which explains why dancing was so popular among the young. Meanwhile, eighteenth-century British culture retained a general aversion to excess bodily intimacy in greeting styles. There was some back-slapping between men; but public hugging and kissing outside the family environment was not considered respectable.

Prohibitions such as these applied especially in polite society. When some super-chivalrous gentlemen in the mid-nineteenth century began to greet powerful ladies by kissing their hands and bowing as they did so, this approach provoked mixed reactions. On the one hand, the gesture signified homage and a theatrical admiration. Yet it was also derided as overly effete and 'slobbering'. Either way, for most right-minded Britons, hand-kissing, like clicking heels when bowing, was viewed suspiciously as 'too foreign'.

Personal preferences thus tended to match social customs, because those were socially learned during a lifetime. But, as already indicated, there was always scope for variation, neglect, or quiet subversion. Overall, the advent of the handshake was part-cause and part-response to the attenuation of the traditional etiquette of bowing and curtsying.

Hand-shaking, in the early days of the gesture, also conveyed a distinctive political message. Young radicals among the English intelligentsia in the 1790s, like the poets William Wordsworth, Samuel Taylor Coleridge and John Thelwall, would shake hands on meeting, to confirm their fraternal allegiance. It was a conscious choice, signalling a radical egalitarianism. Thus, when Coleridge and Thelwall later disagreed over politics, Coleridge declared in 1801 that the 'chasm' between them was too great for them to shake hands again.

Пълния текст четете в „История“, кн. 3

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

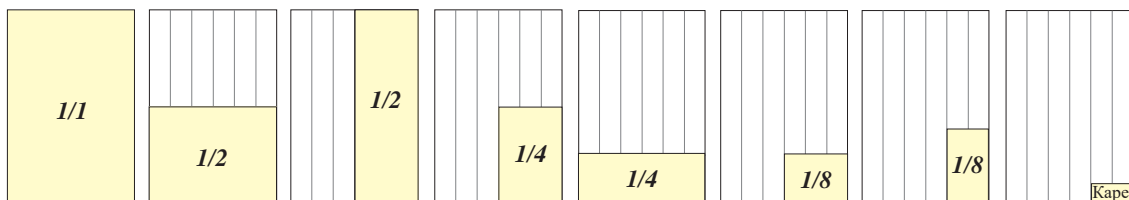
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.